

Ročník 3

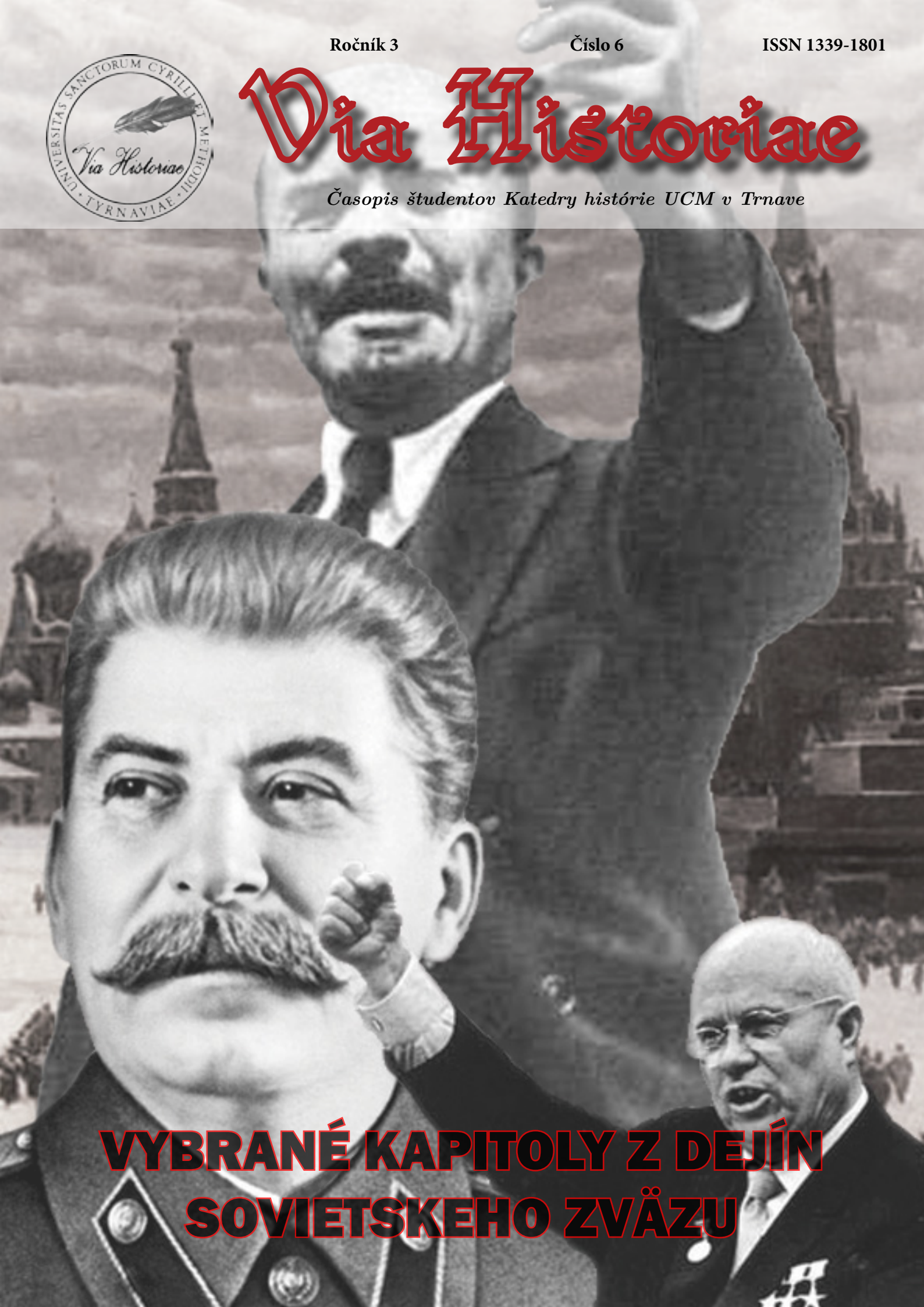
Číslo 6

ISSN 1339-1801

Via Historiae

Časopis študentov Katedry histórie UCM v Trnave

**VYBRANÉ KAPITOLY Z DEJÍN
SOVIETSKEHO ZVÄZU**

REDAKČNÁ RADA

Šéfredaktor

Andrej ZÁHOREC

Editor

Mária ŠTRBOVÁ

Korektor

Petra TARKULIČOVÁ

Grafik

Filip SCHNEIDER

Komunikácia s verejnosťou

Peter ČELIGA

Andrej PETRÍČEK

Redaktori

Katarína BUŽBACHEROVÁ

Lukáš GLESK

Lukáš LABUDA

Jozef PÚČEK

Andrej HALAJ

Marcel SOKOLOVIČ

Jozef ORAVEC

Milí naši čitatelia.

Práve sa k Vám dostalo nové špeciálne číslo študentského časopisu Via Historiae. Špeciálne najmä preto, pretože sa zoznámite len s určitými kapitolami dejín Sovietskeho zväzu. V budúcnosti by sme Vám chceli prinášať aj podobné obsahovo krátke, no výstižné témy, ktoré majú za úlohu v prvom rade oboznámiť čitateľa s rôznymi perličkami histórie. V tomto výberovom čísle sa spoločne pozrieme na život významného sovietskeho a zároveň najmladšieho kozmonauta vtedajšieho sveta a bližšie sa zoznámime čo označoval pojem Novaja ekonomičeskaja politika. Taktiež tu nechýba ani recenzia knihy o mladom tzv. „čarodejníkovi“, ktorý zmenil celé 20. storočie. Dúfam, že sa Vám číslo bude páčiť ale najmä verím, že sa v ňom dozviete niečo nové. Na záver Vám teda prajem staré dobré príjemné čítanie.

Peter Čeliga

Svoje príspevky, námety, návrhy z histórie, návštevy hradov, kaštieľov prípadne iných zaujímavých miest môžete zasielať na viahistoriaucm@gmail.com

A nezabudnite ani na www.facebook.com/viahistoriae alebo <http://ff.ucm.sk/sk/studentske-casopisy/>

Svoje postrehy ohľadom lepšieho „pulzu katedry histórie“ zasielajte na:

www.facebook.com/HISTORICKÁSPOLOČNOSŤUCM

Obsah

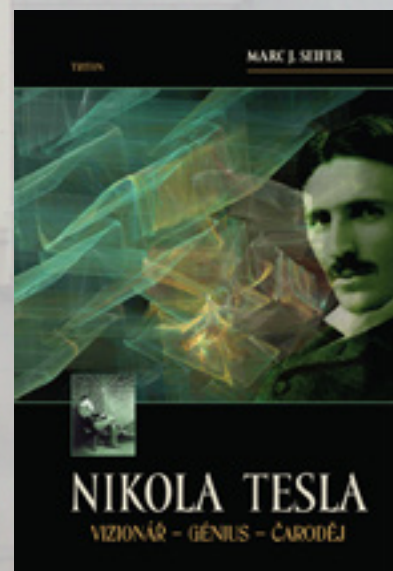
Astronaut číslo 2. 4

Novaja ekonomiceskaja politika.....12

Človek, ktorý vynašiel 20. storočie.....17

ASTRONAUT

číslo 2.

Peter Čeliga

Už od detstva mal sklon k letectvu. V neskorších rokoch života mu toto nadšenie vydržalo a začal sa zaujímať aj o kozmonautiku. German Štepanovič Titov bol veliteľom kozmickej lodi VOSTOK 2, ktorá odštartovala z kozmodromu Bajkonur 6. augusta 1961. Bol to prvý kozmický let, ktorý trval celý jeden deň. Po návrate sa zapísal do dejín ako národný hrdina a bol vyznamenaný mnohými domácimi, ale aj zahraničnými vyznamenaniami.

German Štepanovič Titov sa narodil 11. septembra 1935. Svoju mladost prežil medzi kolchozníkmi v sibírskej dedinke Verchneje Žilino v Kosišskom okrese v Altajskej oblasti. Hneď po pôrode absolvoval dvadsať kilometrov dlhú cestu z pôrodnice. Cesta domov bola dlhá a únavná, avšak podarilo sa im natrafiť na kolchoznického kočiša Štefana Železnikova, ktorý im poskytol odvoz na svojom sedliackom voze. Rodičia spolu so starým otcom sa poradili a novonarodený chlapec dostal meno German. Toto meno sa vyskytovalo v rodine učiteľa A. M. Toporova a práve na jeho počesť dostal nový prírastok takéto meno. V tejto oblasti pracovali ženy a deti od rána do večera v kolchoze, čo bola forma kolektívneho hospodárstva zavedená na vidieku. Mužských rúk bolo v oblasti nedostatok a tak mladý German pomáhal svojej mame pri práci na poli. Kraj, ktorý sa stal jeho bydliskom, poskytoval mnohé krásy prírody, ktoré Titov zachytil vo svojich spomienkach: „Lesy sa tu hemžia zverou, rieky zase rybami, lúky nenapodobiteľnou rozmanitosťou kvetov. Nebo je v noci skoro čierne, posiate miliardami jasných, svietiacich hviezd. Zima je drsná, so silnými vetrami a fujavicami, jar zase krepká ako horské potoky. Jeseň je malebná a štedro rozdávajúca bohatstvo altajskej zeme. German bol najstarším dieťaťom. Mal tiež sestru Zemfiru. Otec, Štepan Pavlovič Titov, ktorý v Altajskej oblasti vyučoval ruštinu a literatúru, mal rád, keď si celá rodina sadla k stolu. Tu sa preberalo všetko to, čo sa počas dňa udialo. Otec jednal so synom ako so sebe rovným, čo si German nesmierne vážil. Avšak ako sa sám priznal vo svojich spomienkach: „aj napriek tomu, že mnohým veciam z rozhovorov rodičov som nechápal, mal som tie večery rád. Vedomie, že som rovnoprávnym členom rodiny ma naplňalo pocitom hrdosti, ale hlavne zodpovednosti.“ Germanov otec dobre kreslil a miloval hudbu. Sám hral na husle a zo syna chcel urobiť muzikanta. Tento sen mu však nevyšiel. Syn to ďalej ako k bubnu, na ktorý hral v školskom orchestre, nedotiahol. Titov vo svojich spomienkach zachytil vzájomný vzťah a formovanie jeho osobnosti. Otcov vplyv sa na ňom odzrkadlil, čo naznačil slovami: „dodnes sa mi zdá, že všetko, čo je vo mne dobré, mám od svojho otca.“ Matka bola nesmierne láskavá a výchovu detí zverila do rúk manžela. Podobne ako manžel aj ona pôsobila ako učiteľka. German rád športoval. Najviac zo všetkých športov ho však bavilo

korčuľovanie, no to ho takmer stálo život. Mladý Titov sa chcel na začiatku zimy blysnúť tým, že prejde po tenkom ľade, na ktorý sa nik neodvážil. Ľad praskal, no jeho počiatkové pokusy vydržal. Potom nabral znovu rýchlosť a už s menšou mierou strachu smeroval k nepevnému ľadu. Ten však ďalší nápor nevydržal a German sa razom ocitol vo vode. Našťastie sa mu podarilo za pomoci kamarátky Galky vyliezť na ľad a uniknúť tak smrti. Už v mladosti mal German rád techniku. Prvý stroj, ktorý ho ohromil bola obyčajná premietačka, s ktorou sa stretával pomerne často. Asi najobľúbenejšia zábava pre deti bolo kino. A práve na tomto mieste sa zoznámil s prístrojom, ktorý prenášal obraz na plátno. Stroj ho fascinoval až do tej miery, že mnoho krát prišiel o celý film: „často som sa pri predvádzaní filmu v našom klube usadil čo najbližšie k premietačke a nespúšťal som z nej oči. Nemal som pokoj, pokiaľ som sa s týmto strojom nenaučil narábať.“ German najskôr pomáhal premietačovi, no potom začal filmy púšťať celkom sám. Po premietačke ho tiež fascinoval automobil, no vášeň našiel v rádiotechnike, ktorá sa tešila veľkému záujmu. Chuť po tejto technike získal German najmä vďaka učiteľom, ktorí

Mladý Titov s harmonikou

ho demonštráciou rôznych pokusov inšpirovali. Napríklad učiteľ matematiky Ivan Vasiljevič Kališ: „mal radosť, keď sme po svojom dokazovali tú či onú teóriu a novú látku vykladal tak, akoby on sám objavil všetky formulácie a zákony.“ Mladý German sa túžil stať letcom. No toto pranie sa formovalo pomaly, najmä vďaka knihám. V jeho knižnici sa okrem zbierok básní začalo objavovať stále viac kníh o dejinách sovietskeho letectva. Nechýbali ani knihy zachytávajúce lety cez severný pól, knihy leteckých rekordov a mnohé životopisy sovietskych letcov. Rodičia postrehli synov záujem o túto problematiku. Zhodou okolností bol matkin brat, Alexander Michajlovič Nosov, letec. Keď sa počas jednej návštevy presvedčil, že German má záujem o letectvo, pomohol mu dostať sa na letecké učilište. Na škole dosahoval vynikajúce výsledky. Skúšky skladal bez väčších problémov. Súčasťou učilišťa bola rovnošata, na ktorú bol mladý Titov nesmierne hrdý: „na mojej rovnošate žiaka učilišťa sa lesknú nášivky na ramenách obšité zlatým lemovaním a na prsiach sa blýskajú dva odznaky – komsomolský (mládežnícka organizácia v Sovietskom zväze) a odznak športovej zdatnosti. Hrdo sme si hovorili letci, aj keď sme stáli ešte len na prvom stupienku leteckej dokonalosti.“ German požiadal o prijatie do učilišťa stíhacieho letectva. Bol presvedčený o tom, že práve toto je cesta, akou sa chce uberať. Titova prijali a jeho sen sa pomaly začal naplňovať. Toto štúdium utužovalo v mladých študentoch vojenskú kázeň. V kasárňach a na letisku panoval vzorný vojenský poriadok. Žiakov viedli k zodpovednosti, rozhodnosti, samostatnosti a ochrane sovietskeho neba. Samotný výcvik bol náročný a program plne nabitý. Germana vybrali za veliteľa družstva. Bola to jeho prvá veliteľská funkcia. Mladí letci museli najskôr absolvovať mnoho teoretických a historických predmetov. Až po úspešnom absolvovaní mohli prejsť k praktickej stránke. Tá pozostávala najmä z lietania v JAKU 11 a na iných modeloch. Praktická časť pozostávala z lietania samostatne a v tandeme. Všetci však snili o tom, aby mohli raz lietať na reaktorovom stíhacom MIGU. German prvýkrát usadol do tohto lietadla s majorom Valerijom Ivanovičom Gumennikom, veľmi prísny a zásadovým človekom, o ktorom sa hovorilo, že je skutočný majster. Táto skúsenosť sa vryla do pamäte Germana tak, že na ňu nikdy nezabudol: „let na reaktívnom migu si budem pamätať celý život.“

German Titov počas tréningu v roku 1960

Spotil som sa napätím. Zdalo sa mi, že let trval len niekoľko sekúnd, zatiaľ čo ubehlo desať minút.“ V roku 1957 German Titov ukončil letecké učilište s výbornými výsledkami a stal sa stíhačom. 11. septembra, presne v deň svojich narodenín, sa stal poručíkom. Po absolvovaní školy bol pridelený k leteckému pluku leningradského vojenského okruhu. German bol nie len dobrý letec, ale zaoberal sa tiež aj inými vecami. Svoju energiu zameral na štúdium aerodynamiky, elektroniky a kybernetiky. Svoj voľný čas strávil nad knihami a svoje poznatky, úvahy a poznámky si vypisoval do zošitov. Mal rád písanie. Táto záľuba u neho prerástla do takej miery, že pôsobil niekoľko rokov ako redaktor časopisu *Aviacija i kosmonavtika*. Titov bol presvedčený, že budúcnosť patrí raketám. Začal sa postupne zaujímať o technické záležitosti a bližšie sa zoznámil s prácami Ciolkovského (1857 – 1935), ruského vedca, pokladaného za jedného zo zakladateľov kozmonautiky. Vždy večer sa konali tanečné zábavy. A práve na jednej z nich stretol German svoju budúcu ženu, čiernookú Tamaru, pochádzajúcu z ukrajinského baníckeho mesta Svatov. Po krátkom čase zoznamovania sa nakoniec tajne vzali. Otcovi napísal list, v ktorom spomína Tamaru. Avšak to, že si ju zobral za manželku mu zatajil. Tamara krátko

nato porodila syna, ktorému dali meno Igor. No bohužiaľ v siedmom mesiaci života ochorel a zomrel. 15. mája 1958 Sovietsky zväz vypustil do kozmu tretiu umelú družicu Zeme vážiacu 1327 kg. Táto správa Germana, ktorý sa zaujímal aj o vesmír, nesmierne potešila. Dlhú dobu rozmýšľal, či je možné, aby vyslali do vesmíru človeka. Čoraz viac ho zaujímal vesmír okolo nás. Po pristáti pri cvičení si zavolali mladého Titova do kancelárie veliteľa pluku Podosivov. Ten Germanovi oznámil, že ho práve navrhli na skúšku novej techniky. Titov samozrejme súhlasil, no informácia bola spočiatku tajná. Nemohol nikoho informovať, no veliteľ pluku ho nabádal, aby sa aspoň poradil so svojou ženou Tamarou. V kancelárii veliteľského útvaru boli dvaja muži. Jeden z nich bol lekár. Po príchode Germana prebiehal rozsiahly dialóg prostredníctvom otázok a odpovedí. Titov sa stále domnieval, že ide o nejaký nový typ stíhačky, ktorá dosahuje vyššie rýchlosti. Avšak jeho predstava bola mylná. V tom dostal otázku: „no a na raketách by ste nechceli lietať?“ Takúto otázku nečakal. German potreboval nejaký čas na rozmyslenie, no predbežne s návrhom súhlasil. Po rozhovore s Tamarou sa rozhodol, že ponuku prijme. Od tejto chvíle bol myšlienkami vo vesmíre. Jeho súhlas mu však nezaručil isté miesto. O jeho spôsobilosti rozhodlo množstvo lekárov a odborníkov v nemocnici, ktorí mali zistiť a určiť fyzický a duševný stav potenciálneho astronauta. Výsledky dopadli pozitívne a Germana prijali. Od prvého dňa nástupu začalo vyučovanie. Teoretické predmety sa striedali so športom a praktickými cvičeniami. Už prvé štarty rakiet poukazovali na skutočnosť, že ako náhle sa spustí motor, kozmická loď je vystavená vibráciám. Na ne si treba najskôr zvyknúť: „a tak nás často usádzali za vibračné stoly a snažili sa z nás doslova vytriasť dušu.“ Na špeciálnych zariadeniach astronauti precvičovali orientáciu vo vesmíre. Inštruktori nastavili program tak, ako by na lodi prestali pracovať jednotlivé automatické systémy. Tréning bol náročný a preveril v maximálnej miere astronautovu predvídavosť, koncentrovanosť, sústredenosť a logické myslenie. 15. máj 1960 sa stal významným medzníkom v dejinách. Tento dátum sa zapísal do dejín ako dátum kozmickej éry. Do vesmíru bola vypustená prvá družicová loď, ktorej súčasťou bola plne vybavená kabína. Tá obsahovala všetky potrebné systémy a zariadenia, ktoré budú astronauti počas letu potrebovať. Loď štyri dni

oblietala Zem a mapovala okolité prostredie. Následne mechanizmy, na základe príkazov zo Zeme, odpojili od trupu kabínu. Tá sa však odchyľila od vypočítanej dráhy a nepodarilo sa ju dostať naspäť na Zem. No aj napriek tejto chybe bol program označený ako úspešný. Po absolvovaní skúšobného letu sovietski inžinieri začali pripravovať program, ktorý by zahŕňal aj ľudskú posádku. Počas príprav sa uvažovalo o mnohých kandidátoch. No túto šancu dostal napokon Jurij Gagarin. Náhradníkom sa stal práve Titov. Spoločne riešili rôzne úlohy počas výcviku a dokonca boli spolužiaci na Akadémii N. J. Žukovského, kde obaja získali diplom. Ich vzťah bol pozitívny, čo Titov aj opísal aj vo svojich spomienkach: „S Jurijim bolo možné robiť čokoľvek. Bol to spoľahlivý kamarát. S ním som sa cítil v každej situácii dobre. Páčil sa mi jeho optimizmus, jeho žartovanie a jemná irónia.“ Nastala posledná porada pred samotným odletom do kozmu. Konečne nastal očakávaný deň. Astronauti odchádzali na kozmodrom Bajkonur. Titova najviac v tejto dobe trápila Tamara, ktorá niekoľko dní pred samotným odjazdom manžela prežívala značné obavy. Germanovi bolo manželky ľúto: „ešte neopadol smútok nad smrťou nášho synáčika a znovu nervozita. Čo všetko musia prežiť tie naše drahé ženy.“ 12. apríla 1961 autobus doviezol astronautov k päte rakety. Gagarin prehovoril ku kolegom a opísal im svoje pocity predtým, ako vstúpil do výtahu určeného k presunu ku kabíne. Po prípravách zaznel povel na štart a raketa sa vzniesla do výšin. Bol to prvý štart kozmickej lode s človekom na palube. Raketa sa úspešne vzniesla do kozmu, odkiaľ poskytoval Gagarin informácie na Zem. Po čase strávenom v kozme ho čakala najzložitejšia a najdôležitejšia etapa letu. Jurij sa pripravoval na pristátie. O 10.55 hod kozmická loď Vostok úspešne pristála v určenom priestore. Astronaut po pristáti hlásil: „prosím, aby sa oznámilo strane a vláde, že pristátie prebehlo v poriadku, cítim sa dobre, nemám žiadny otras ani nie som inak ranený.“ Dotyk pristávacieho modulu so Zemou úspešne dokončil prvý let človeka do vesmíru. Krátko po návšteve prvého človeka vo vesmíre začali inžinieri pripravovať ďalšiu kozmickú loď Vostok 2. Astronautov pozvali na jej prehliadku. V máji toho istého roku sa rozhodlo, že veliteľom lode bude German. Jeho náhradníkom sa stal Andrijan Grigorjevič Nikolajev. Nadišiel deň štartu kozmickej lode Vostok 2. German si pred svojim odletom dopri-

al spoločné chvíle so svojou manželkou, ktorej venoval prechádzku po Moskve. V Titovej hlave bolo mnoho pochybností, no jeho zápal im nedovolil vyjsť na povrch: „či som mal strach? To je celkom zákonitá otázka. Veď v kozme je mnoho neprebádaného a nepreskúmaného. To skrýva v sebe mnoho nebezpečenstva. Uvedomoval som si to, ale zároveň som bol natoľko zapálený pre nasledujúci let, že všetky moje myšlienky, pocity, snahy boli zamerané nato, aby som úlohu zvládol dokonale. V mojom srdci nebolo miesta pre obavy a pochybnosti.“ Krátko pred odjazdom na Bajkonur dostal German list od otca, ktorý bol na syna patrične hrdý. Astronauti sa presunuli na kozmodrom. Inžinieri realizovali posledné úpravy a kontrolovali všetky systémy pred štartom. 6. augusta 1961 sa German dostavil k Vostoku 2 sprevádzaný mnohými fotografmi a reportérmi. Titov prehovoril niekoľko slov a náhle sa stratil vo výťahu, ktorým smeroval do kabíny. Po krátkom odpočte sa Vostok 2 odlepil od Zeme. Raketa sa dostala na našu obežnú dráhu. Titov sledoval najmä údaje na prístrojoch a následne informoval centrálu: „všetko prebieha výborne, všetko pracuje dobre, cítim sa skvele.“ Hlavnou úlohou vyslanej kozmickej lode bolo skúmanie dlhodobého letu na obežnej dráhe na organizmus a tiež zistiť, či stav bez tiaže obmedzí človeka v jeho pracovných schopnostiach. Zo Zeme prichádzajú nové správy: „doba obehu činí 88,6 minúty.“ Vostok 2 obiehal po orbite a Titov pozoroval kontinenty z vesmíru. Následne uskutočnil niekoľko špeciálnych meraní a o výsledkoch informoval centrálu. O 11.48 hod moskovského času kozmická loď zakončila druhý oblet okolo planéty. Podľa programu sa mal German najesť pri treťom oblete. Zaujímavé sú jeho spomienky: „v kabíne neboli ani taniere, ani lyžice, ani vidličky, ani žiadne obrúsky. Vzal som si prvú tubu. Na Zemi vážila 150 gramov, no tu vo vesmíre nevážila vôbec nič. V tube bola polievka – pyrė. Vytlačil som si ju do úst ako zubnú pastu. Ako hlavné jedlo som rovnakým spôsobom zjedol mäsitú paštėtu a obed som zapil štavou z čiernych ríbezlí, taktiež z tuby.“ Letový program bol naplánovaný do najmenších detailov. Dokonca stanovil astronautovi presnú dobu spánku od 18.30 hod do 02.00 hod. Germanov spánok spôsobil na Zemi veľké problémy. Centrále sa nepodarilo nadviazať spojenie s astronautom a na Zemi už mysleli na to najhoršie. Situácia bola však omnoho bizarnejšia. Titov

tak tvrdo spal, že porušil predbežný stanovený plán a zobudil sa až o 02.35 hod. Následne informoval Zem, že je všetko v poriadku. O tom, že sa prebudil o 35 minút neskôr, ako bol plánovaný čas prebudenia, kolovalo množstvo vtipov. German sa pomaly pripravoval na zostup. Informoval centrálu o tom, že na palube je všetko v poriadku a je pripravený na vstup do atmosféry. Do letového plánu 17. obehu planéty naprogramovali inžinieri a mechanici automatické systémy, ktoré mali zabezpečiť zostup a pristátie do predbežne vypočítaného a stanoveného priestoru. Avšak ak by nastali komplikácie, systém sa dal prepnúť na ručné ovládanie. Modul sa dostal na stanovenú dráhu a začal klesať do atmosféry. Brzdiace motory sa zapli. Rýchlosť lode vďaka nim klesla z 28 000 km/h na 600 – 800 km/h. Po spomalení na stanovenú rýchlosť sa otvorili padáky. Kabína sa približovala k Zemi. German pristál na navrhnutom mieste v oblasti Saratov. Druhá kozmická cesta trvala celkom 25 hodín a 18 minút. Po pristátí podal Titov hlásenie štátnej komisii o tom, že vesmírny modul úspešne absolvoval dopad. Okolo okresného výboru, odkiaľ kozmonaut informoval komisiu, sa zhromaždilo niekoľko stoviek ľudí, ktorí zavalili Germana množstvom ovácií a kvetmi. No bol čas rozlúčiť sa. Na letisku už čakalo lietadlo, ktoré prepravilo Titova do Moskvy. Na palube ho čakali už dvaja lekári (Jevgenij Anatoljevič Karpov, Andrej Viktorovič Nikitin), ktorí kontrolovali astronautov stav počas celej dĺžky letu. Na ďalší deň ráno čakali na ďalšieho národného hrdinu húfy novinárov. Na tlačovej konferencii Titov odpovedal na otázky a novinárom opísal svoje myšlienky a pocity vo vesmíre. Na príchod mladého astronauta čakalo zaplnené Červené námestie. Od burácajúceho davu dostal nespočetné množstvo kvetín. Netreba zabudnúť ani na propagandu, bez ktorej by to hádam ani nebolo možné. Tú podporil aj German krátko po návšteve Červeného námestia: „sláva nášho nového víťazstva v kozme patríla celá komunistickej strane, sovietskemu ľudu, bohatierskej sile našej socialistickej sústavy, všetkým pracujúcim socialistickej vlasti. Kozmonautom potom len ostalo dovrieť ich veľké dielo, pretože kozmický let je výsledok usilovnej práce na vytvorení a príprave kozmických rakiet a lodí k samotnému letu.“ German Štepanovič Titov zastával následne mnohé významné funkcie. Stal sa členom redakčnej rady časopisu Aviacija i kosmonavtika a predsedom

Spoločnosti sovietsko-vietnamského priateľstva. Plne si uvedomil, že najmä vesmírna a letecká technika má pred sebou veľkú budúcnosť. Preto odišiel študovať na vojenskú leteckú akadémiu, kde získal nové poznatky. Akadémiu úspešne ukončil a stal sa letovým inžinierom. Po absolvovaní školy odišiel zase do Moskvy, kde začal lietať ako skúšobný pilot na nových lietadlách. To mu pripomenulo jeho začiatky kariéry letca, no namiesto mladého a neskúseného chlapca teraz v lietadle sedel skúsený inžinier. Chuť po vzdelaní u neho zase zvíťazila. Po tomto období zase zasadol do školských lavíc. Študoval na vojenskej akadémii generálneho štábu vo Vorošilovke, kde sa naučil dokonale ovládať teoretickú i praktickú stránku kozmonautiky a letectva. Kozmonautike však zostal vždy verný. Titov získal titul Hrdinu Sovietskeho zväzu a tiež ocenenie Leninovho rádu a množstvo zahraničných ocenení, akými boli napríklad Hrdina socialistickej práce Bulharska, Hrdina socialistickej práce, Hrdina Vietnamu, Hrdina Mongolska a mnohé iné ocenenia. Zastával mnohé významné vysoké funkcie v sovietskom vesmírnom pro-

grame až do svojho dôchodku do roku 1992. Ako člen komunistickej strany bol v roku 1995 zvolený do Štátnej dumy. Zomrel na zástavu srdca vo vlastnej saune vo veku 65 rokov. 06. augusta 2011 na 50. výročie letu tohto kozmonauta do vesmíru, otvorili v jeho rodnej dedine múzeum Germana Štepanoviča Titova.

Zdroje:

- CODR, Milan. Sto hvězdných kapitánů. Praha: Delfin, 1982, 478 s.
 CODR, Milan. Vesmír dokorán. Bratislava: Mladé letá, 1976, 293 s.
 HALL, D. Rex – SHAYER, J. David – VIS, Bert. Russia's cosmonauts, Inside the Yuri Gagarin Training Center. Chichester: Praxis Publishing, 2005, 417 s.
 TITOV, German. Moje modrá planeta. Praha: Naše vojsko, 1976, 219 s.

Obrázky:

- TITOV, German. Moje modrá planeta. Praha: Naše vojsko, 1976, 219 s.
 HALL, D. Rex – SHAYER, J. David – VIS, Bert. Russia's cosmonauts, Inside the Yuri Gagarin Training Center. Chichester: Praxis Publishing, 2005, 417 s.

Tlačová konferencia

Novaja ekonomičeskaja politika

Jozef Púček

Už podľa teórie Karla Marxa mal byť v spoločnosti nastolený komunizmus prekonaním dvoch fáz a to fázy feudálnej a následnej fázy kapitalistickej, po ktorej mala nastať fáza konečná, fáza komunistická. Rusko ako krajina sa však do fázy kapitalistickej nikdy nedostalo a v prvej štvrtine dvadsiateho storočia bolo stále prakticky polo-feudálnym štátom. Nebol tu teda hlavný predpoklad na vytvorenie komunistickej spoločnosti, silná robotnícka trieda, ktorá sa spravidla vytvára v období kapitalizmu. Absencia kapitalistickej fázy a preskočenie rovno do takzvaného „vojnového komunizmu“ bola jednou z príčin obrovských problémov, v ktorých sa Rusko zrazu ocitlo.

Po víťazstve bolševikov v občianskej vojne nad bielogvardejcami na začiatku dvadsiatych rokov sa dostávala čoraz viac do popredia otázka ekonomiky a hospodárskeho systému. Ak chceli komunisti dokázať, že ich systém je nielen životaschopný, ale dokonca ten najlepší aký môže byť, museli sa začať zaoberať otázkami výstavby nového hospodárstva.

Uboľená krajina

Dedičstvo, ktoré zdedili po cárskom Rusku, bolo v troskách a krajina sa začala len veľmi pomaly zotavovať z dvoch vojen, ktoré Rusko výrazne oslabili. Objem výroby v priemysle dosahoval sotva 20% predvojnového stavu a v poľnohospodárstve klesol na polovicu. Výsledkom bol hlad, bieda a nedostatok či už potravín, ale aj iných tovarov, ktorý sa prejavoval najmä v mestách (v Moskve a Petrohrade klesla populácia o viac ako polovicu) ale aj na vidieku. Krajina v období 1917-1921 prišla o 16 miliónov obyvateľov a sužovali ju časté neúrody. Rekvirácie potravín roľníkom (hlavne kulakom) boli na dennom poriadku, čo spôsobovalo ešte výraznejší pokles poľnohospodárskej produkcie. Väčšina majetku a pôdy bola navyše neefektívne riadená štátom a začal prevltať čierny trh.

Rok 1921 prinieslo okrem ukončenia občianskej vojny aj výraznú neúrodu, následkom čoho bolševici začali dokonca s rekviráciou osiva na budúci rok. Nálady hlavne u roľníkov sa stali výrazne protikomunistické. Tentoraz sa roľníci už prestali obávať návratu starého režimu, ale získali nového nepriateľa – bolševický štát a tentoraz neostalo len pri pasívnom odpore, ale po celej krajine sa rozohoreli sedliacke povstania, ktoré však boli krvavo potlačené Červenou armádou. Bolševici pochopili, že skok priamo do fázy socializmu bol hrubou chybou a rozhodli sa túto koncepciu opustiť pomocou novej ekonomickej politiky (NEP; názov mal byť v protiklade so starou cárskou ekonomikou politikou). Ak bol vojnový komunizmus priamy prechod smerom k socializmu, NEP mal byť akýsi polskok ku kapitalizmu. Autorom tejto novej myšlienky bol Nikolaj Bucharin.

Nový začiatok

Riešenie problémov mal vyriešiť v poradí už desiaty zjazd komunistickej strany Ruska v roku 1921, kde dokonca sám Lenin pripustil,

že revolúcia priviedla krajinu „na samý okraj priepasti.“ Hlavným mottom zavedenia nového systému bolo priniesť do štátu mohutný kapitál a západné technické znalosti. NEP, ktorý sa po komunistickom zjazde už mohutne propagoval, bol z veľkej časti hlavne systémom určeným pre poľnohospodárstvo, keďže podporoval hlavne obchod a výmenu potravín, pričom v sebe zahŕňal finančnú a menovú politiku, hlavne určením pevného štátneho obeživa. Rovnako sa zaviedla akási „nová priemyselná stratégia“ na vytvorenie mohutného priemyslu a tým aj širokej robotníckej triedy. Bolo zakázané rekvírovanie obilia a určili sa pre každého jednotlivého roľníka spravodlivejšie dane, určené zhodnotením pomeru rozlohy a bonity pôdy. Následkom týchto opatrení sa pre roľníkov zlepšili výnosy z pôdy a svoj nadprodukt teraz už nemuseli odovzdávať štátu, ale mohli s ním voľne obchodovať. Začala sa prejavovať súkromná iniciatíva a výsledky sa ukázali takmer okamžite. Nasledujúce roky priniesli prudký rast poľnohospodárskej produkcie a dostali sa čoskoro takmer na úroveň predvojnového stavu. Reforma však priniesla aj iný významný kapitalistický prvok – súkromné vlastníctvo. Dovtedy bol primárnym zdrojom prerozdelenia poľnohospodárskych komodít štát, teraz sa ním mal stať vysoký počet súkromných statkov. Súkromní vlastníci mali byť dokonca chránení proti vyvlastneniu zákonom a mohli na svojich pozemkoch voľne prijímať zamestnancov, ktorí zase dostali za odvedenú prácu dostávajú patričnú mzdu. Zavedenie kapitalistických prvkov umožnilo vznik novej spoločenskej vrstvy – nepmenov – akýchsi sprostredkovateľov pri kupovaní a sprostredkovaní sedliackych nadbytkov.

Bieda vojnového komunizmu na ulici v Moskve

Nepmeni

S novou ekonomickou reformou prichádzali aj noví ľudia. Bola to vrstva zaoberajúca sa najmä obchodovaním, podnikaním a finančníctvom. Často boli propagandisticky zobrazovaní (najmä neskoršou propagandou) ako tuční muži (existovala však aj vrstva žien) v oblekoch, väčšinou s ostro židovskými črtami a povýšeneckým zovňajškom. Táto protokapitalistická vrstva bola trpená len pre dočasný pozitívny vplyv na ekonomiku, no hlavne po roku 1924 sa ich počet pokúsili regulovať astronomickým zvýšením daní práve pre túto obchodnú vrstvu.

Výhry a protivníci

Rovnako boli zavedené peňažné reformy, výsledkom ktorých bol nahradenie bezcenných papierových rubľov tzv. červoncami a bol stanovený hodnotný zlatý rubel. Každý obyvateľ si mohol teraz založiť svoj vlastnú účet bez zásahu štátu. Rovnako bolo opustené centrálné plánovanie. Výrazné obmedzenie úlohy štátu v hospodárstve sa prejavil už čoskoro. V roku 1925 sa už objem domáceho trhu odhadoval v pomere 9:1 v prospech súkromného sektora. Do Ruska sa začali hrnúť aj zahraničné investície, najmä do ťažkého priemyslu a ťažby surovín.

Pre ortodoxných socialistov bol však NEP veľkým nepriateľom, hlavne kvôli svojim kapitalistickým prvkom. Nebol však odsudzovaný hlavne ako ekonomický prvok, ale ako prvok politický, ktorý by mohol obyvateľstvo antikomunisticky „preorientovať“ a vytvoriť v krajine kapitalistické zmýšľanie. Obyvateľstvo malo negatívne skúsenosti s vojnovým komunizmom, ktorý bol v porovnaní s obdobím NEP-u dobou chudoby a biedy. Lenin si však správne uvedomil, že ak by prílišne lipol na niektorých komunistických dogmách, krajinu by to priviedlo opäť na pokraj priepasti. Bol radšej ochotný urobiť určité ústupky, ako keby sa malo jeho celoživotné dielo naveky zrútiť a tak tolerancia tohto „štátneho kapitalizmu“ napokon pri vytváraní socializmu priniesla svoje pozitívne výsledky. Po určitej dobe a nadobudnutí finančného kapitálu v štáte zamýšľal však väčšinu opatrení NEP-u zrušiť a opäť sa vrátiť k socializmu.

Od NEP-u k socializmu

Prelom priniesla Leninova smrť v roku 1924, keď sa do popredia dostávajú najmä oponenti NEP-u, hlavne radikálni komunisti, ktorých

viedol Trockij. Trockij ako hlavný propagátor myšlienky svetovej revolúcie radikálne zavrhol všetko kapitalistické a teda aj progresívne prvky novej ekonomickej politiky. Naproti nemu sa vytvorila pravá frakcia, vedená autorom NEP-u Bucharinom a Stalinom, ktorá zdôrazňovala potrebu zotrvania systému hlavne preto, že podmienky na svetovú revolúciu ešte nenastali. Prudké mocenské boje sa rozpútali nielen ohľadom budúceho smerovania ekonomiky, ale na programe dňa bol aj boj o moc v komunistickej strane. Napokon z tejto hry vyšiel víťazne Stalin, ktorý zastával pravicovejší Bucharinov názor a tak mohol NEP zatiaľ pokračovať.

Začiatok konca NEP-u priniesol už pätnásty komunistický zjazd, keď 27. decembra 1927 bol

Nepmen so svojou ženou na karikatúre

stanovený prvý päťročný plán, v ktorom bola opäť nariadená tvrdá kolektivizácia obmedzenie práv na súkromné vlastníctvo. Stalin opustil koncepciu tejto ekonomickej politiky hlavne preto, lebo nebola v zhode so socialistickou doktrínou a vytvorila novú skupinu triednych nepriateľov, nepmenov. Jeho prvotná podpora NEP-u bola len politickou nutnosťou v boji proti Trockému. Po získaní moci posilnil právomoci GOSPLAN-u (komisie pre plánovanie), čím sa zmietla zo stola väčšina výhod voľného trhu. Posledné známky novej ekonomickej politiky zmizli až v roku 1929, ktorý sa považuje za dátum definitívneho ukončenia tohto systému. Začal sa stalinistický teror, za ktorý zaplatilo životom päť miliónov ľudí z radov nepmenov, kulakov a ich rodín. Stalin sa však z historickej lekcie poučil a už nikdy nebol ochotný vrátiť sa do dôb vojnového komunizmu založenom na bezpečnom vlastníctve.

Výsledkom NEP-u bol nakoniec fakt, že táto kapitalistická fáza Rusko skutočne natoľko posilnila, že krajina sa vyhrabala z najhoršieho

a Stalin mohol prejsť na socialistický systém, hoci úroveň Sovietskej ekonomiky sa iba vrátila na úroveň predvojnového obdobia. Zostali len nostalgické spomienky roľníkov, ktorí svoje nadobudnuté statky opäť museli prenechať štátu.

Literatúra

BALL, Alan M. *Russia's Last Capitalists: The Nepmen, 1921-1929*. Berkeley:

University of California Press, 1990, 175s.

DAVIES, William R. *From Tsarism to the New Economic Policy. Continuity and Change in the Economy of the USSR*. Ithaca: Cornell University Press, 1990, 417s.

KENEZ, Peter. *A History of the Soviet Union from the Beginning to the End*. Second Edition. Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, São Paulo: Cambridge University Press, 2006, 342s.

RETISH, Aaron B. *Russia's Peasants in Revolution and Civil War: Citizenship, Identity, and the Creation of the Soviet State 1914-1922*. Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, Sao Paulo, Delhi: Cambridge University Press, 2008, 294s.

Žena na trhu ponúka svoje výrobky

TRITON

MARC J. SEIFER

NIKOLA TESLA

VIZIONÁŘ – GÉNIUS – ČARODĚJ

Človek, ktorý vynašiel 20. storočie

Nikola Tesla, ktorý sa často nazýva vizionár, génius a čarodejník, zohral v dejinách ľudstva dôležitú úlohu. Vďaka svojim vynálezom a objavom, ktoré podstatne ovplyvnili nasledujúcu dobu sa tiež nazýva ako človek, ktorý vynašiel 20. storočie. Svoj intelekt uplatnil vo viacerých oblastiach. K jeho objavom patria vynálezy, ktoré súvisia s osvetlením, rozvodom elektriny, umelou inteligenciou, aerodynamikou a mnohými ďalšími oblasťami. Vďaka jeho vynálezom mohlo prísť k plnému využitiu skutočného potenciálu elektrickej energie. Nikola Tesla zostrojil úspešne ako prvý elektromotor na striedavý prúd, ktorý zabezpečil prenos energie na veľké vzdialenosti. Tento vynález mu zabezpečil mnohých protivníkov, no k najväčším odporcom striedavého prúdu patril Thomas Alva Edison, prezívaný ako čarodejník z Menlo Park. Edison použil k elektrifikácii jednosmerný prúd, ktorý sa však vyznačoval len obmedzenou vzdialenosťou prenosu elektrickej energie a obrovskou stratou potenciálneho výkonu prostredníctvom nadmerného zahrievania vedenia. Tesla vďaka svojmu striedavému prúdu a elektromotorom, ktoré využívali takýto druh elektrickej energie, odsunul na vedľajšiu koľaj do tej doby dominujúci jednosmerný prúd. Podrobnejší pohľad na človeka, ktorý sa narodil v Rakúskom cisárstve (dnešné Chorvátsko), na ľudí, ktorí ho sprevádzali, na vynálezy, na ktorých pracoval a na okolnosti, ktoré mu zmenili život, ponúka vo svojej knihe medzinárodne uznávaný odborník na grafológiu a na Nikolu Teslu Marc J. Seifer. Publikácia má názov: Nikola Tesla, vizionár – génius – čarodejník. Ide o detailne vypracované dielo, ktoré zachytáva celý vynálezcov život. Autor sa podujal na neľahkú úlohu priblížiť čitateľom čo

možno najbližšie problémy, s ktorými sa Nikola Tesla počas svojho života stretol. Už samotný obsah knihy naznačuje, že ide o komplexnú publikáciu, ktorá analyzuje každý rok jeho života. Publikácia má teda 48 kapitol, ktoré poskytujú množstvo informácií. Prvá kapitola s názvom: Odkaz, na úvod bližšie predstavuje samotného vynálezcu. Autor v krátkosti opísal historické udalosti, ktoré sa odohrali v blízkosti Teslovho rodiska. Bližšie načrtol vzájomné konflikty medzi Srbmi a Chorvátmi. Nezanedbateľný bol aj vplyv Francúzov, kde pod francúzskym cisárom slúžil aj Nikolov starý otec z otcovej strany. Ďalšia kapitola opisuje detstvo a mladosť vynálezcu. Autor poskytuje čitateľovi bližší pohľad na rodinu, vzájomné vzťahy, rodinné väzby a pomery, v ktorých mladý Nikola vyrastal. Táto časť je špecifická najmä tým, že neposkytuje informácie len z objaviteľovho detstva, ale ide oveľa ďalej. Nájdeme tu informácie o predošlých generáciách, o formovaní rodiny ešte z 18. storočia. Dostatočnú pozornosť autor venoval aj vynálezovým rodičom, takže čitateľovi sa nedostávajú len kusé informácie, ale naopak podrobné, vďaka ktorým možno lepšie pochopiť formovanie jeho osobnosti. Avšak opis vynálezcových súrodencov je naopak veľmi strohý. Čitateľ si tak nedokáže na základe spomenutých informácií ozrejmiť vzájomné vzťahy medzi dvomi bratmi a tromi sestrami. Autor možno nepokladal za dôležité spomenúť informácie aj o týchto príslušníkoch rodiny, možno kvôli tomu, že publikáciu smeroval najmä do roviny týkajúcej sa mladého vynálezcu. No aspoň aký taký opis by rozhodne na zahodenie nebol. Táto kapitola je vzhľadom na môj vkus celkom krátka. Obsahuje len 9 strán, na

ktorých sa ťažko vykresľuje celé obdobie dospievania mladého Nikolu. Osobne som čakal viac informácií, ktoré by bližšie zmapovali toto obdobie. Pri tak podrobnej a komplexnej publikácii (509 s.), akou kniha v skutočnosti je, by to rozhodne nebolo na škodu. Omnoho viac informácií o vynálezcovom detstve nájdeme, aj napriek ich relatívne kratšiemu obsahu, v iných publikáciách (napr. CHILDRESS, David. Nikola Tesla a jeho tajné vynálezy, LOMAS, Robert. Muž, ktorý vynašiel 20. Storočie – Nikola Tesla, zabudnutý génius elektriny, PENNER, R. H. Nikola Tesla – Neobyčejný život Nikoly Tesly). Ďalšiu kapitolu autor venoval študentským rokom Nikolovho života. Podrobnejšie opisuje miesta, kde strávil obdobie štúdia medzi rokmi 1875 – 1882. V tejto časti nájdeme aj fascináciu mladého vynálezcu praktickými experimentmi profesora Poeschla. Práve profesor podnietil v mladom Teslovi snahu o vynálezanie a objavovanie prístrojov a zariadení, ktoré by zlepšili svet. Počas pokusu, ktorý profesor predviedol, si Tesla uvedomil nesmierny pokrok v podobe striedavého prúdu. A práve tento moment sa stal pre vynálezcu hnacím motorom, ktorý poháňal jeho snahu zostrojiť zariadenie na striedavý prúd, ktoré by fungovalo bez komutátorov. Kapitola v dostatočnej miere zachytáva obdobie Teslovho štúdia. Avšak aj tu by sa určite našla chybička krásy. Tesla bol nesmierne nadaným žiakom a všetok svoj voľný čas venoval štúdiu. Študoval až tak pochtivo a dlho, až sa to prejavilo na jeho zdraví. Biedny stav mladého vynálezcu si všimli aj profesori, ktorí poslali jeho rodičom list. V ňom upozornili na Nikolovu prehnanú snahu, ktorá sa odzrkadľuje v jeho fyzickom stave. Autor túto informáciu spomína len okrajovo a naznačuje len základnú myšlienku. Rozhodne by nebolo na škodu, ak by tejto informácii autor venoval väčšiu pozornosť. Autor mohol poskytnúť čitateľom viac informácií, ktoré listy určené pre rodičov obsahovali. Prípadne by bolo rozhodne na mieste, ak by kapitola ponúkla kompletný prepis listov, tak ako to autor realizoval v iných kapitolách publikácie. Kapitola však nezachytáva len pozitívne stránky Nikolu, ale aj negatívne. Mladý vynálezca našiel záľubu v kartách. Jeho záľuba bola až taká veľká, že peniaze, ktoré boli určené na ubytovanie a stravu často krát skončili vo vreckách iných hráčov. V tejto kapitole autor zachytil aj krátke obdobie po školských rokoch, kedy sa Tesla zamestnal v telekomunikačnej spoločnosti

v Budapešti. Dá sa teda konštatovať, že aj napriek rozsahu, kapitola poskytuje dostatok informácií z tohto obdobia mladého vynálezcu. Ďalšia časť knihy zachytáva Teslovu cestu do Ameriky, kde sa stretol so svojim vzorom Thomasom Edisonom. Bohužiaľ Edison nemal záujem podporiť Teslove myšlienky striedavého prúdu, pretože v tom videl ohrozenie svojho zabehnutého koncernu jednosmerného prúdu. Táto kapitola zachytáva vzájomné rozpory vynálezcov, čo v konečnom dôsledku viedlo k ukončeniu ich spolupráce. Teslova predstava, že Edison bude nadšený zo striedavého prúdu sa rozplynula. Mladý Srb prestal pracovať pre čarodejníka z Menlo Park, ako prezívali Edisona. Namiesto toho kopal dlhú dobu kanály. Tesla sa nepokladal za vynálezcu, ale za objaviteľa. Vďaka tomuto presvedčeniu odmietol lukratívnu pozíciu ako redaktor časopisu *Electrical World*. Kapitola podrobnejšie zachytáva vynálezcov vzostup. Potenciál Teslových vynálezov postrehol G. Westinghouse, významný podnikateľ, inžinier, ktorý zbohatol vďaka vynájdeniu železničnej tlakovej brzdy. Táto časť knihy odzrkadľuje vzájomné vzťahy medzi významnými osobnosťami elektrotechnického priemyslu. Čitateľ má teda množstvo informácií v podobe súvislostí, ktoré ocení najmä v neskoršej fáze publikácie. Ďalšia kapitola zachytáva výstavbu vodnej elektrárne na Niagarských vodopádoch. Toto obdobie sa stalo v Teslovom živote prelomovým. Vďaka návrhu a realizácii tohto projektu získal mladý Srb slávu a uznanie. Avšak nasledujúci rok, v roku 1895, presne 13. marca Teslovi zhorelo laboratórium. Dobová tlač zaoberajúca sa elektrotechnikou to hodnotila ako najväčšiu katastrofu 19. storočia. Dodnes si vedci, inžinieri a vynálezcovia kladú otázku, kam by to Nikola dotiahol, pokiaľ by sa nestala takáto nepríjemná udalosť, ktorá pochovávala množstvo jeho pripravovaných vynálezov, množstvo objavov a najmä ho obrala o veľa rokov, ktoré venoval výskumu. Teslova depresia z udalosti bola taká veľká, že sa psychicky zrútil. Autor v dostatočnej miere opísal okolnosti späté s touto udalosťou. Avšak v kapitole absentuje objasnenie a skutočná príčina spomínaného požiaru. Táto udalosť otriasla nepochybne vtedajšou spoločnosťou. Dôkazom toho sú správy najmä dobových periodík. Požiar, nazývaný vtedajšími médiami katastrofou 19. Storočia, má bohužiaľ v publikácii len slabé zastúpenie. Autor mu venuje jeden odsek kapitoly, čo je bohužiaľ žalostne málo vzhľadom k

tomu, aký veľký ohlas táto udalosť spôsobila. Väčšou chybou však zostáva skutočnosť, prečo sa autor nesnažil objasniť samotné príčiny požiaru. Domnievam sa, že takéto súvislosti by v takej komplexnej publikácii absentovať nemali. Zaujímavou je aj kapitola nazvaná kontakt. Táto časť knihy mapuje rok 1899, kedy sa údajne podarilo Teslovi zachytiť a vyslať správu do vesmíru. Vynálezca sa domnieval, že na Marse žijú ľudia podobný našej rase. Dokonca si bol tým taký istý, že publikoval množstvo odborných článkoch v rôznych periodikách. No skutočnosť bola mierne odlišná. Nikola Tesla zachytil v skutočnosti vlny, ktoré vysielal taliansky vynálezca a podnikateľ G. M. Marconi. Po tomto odhalení sa už aj tak nedobrý vzťah zhoršil natolko, že Tesla od tohto okamihu nenávidel talianskeho konkurenta. Zaujímavosťou je aj fakt, že za vynálezcu rádia sa považuje práve Marconi. Túto informáciu nájdeme v mnohých knihách a učebniciach, ktoré v skutočnosti poskytujú mylné informácie. Títo dvaja giganti na poli telegrafie viedli mnohé súdne spory, ktoré mali zabezpečiť prvenstvo vo vynájdení rádia. Podotýkam, že mojím cieľom nie je očierniť talianskeho vynálezcu, no fakty hovoria v prospech Srba. Tri mesiace po Teslovej smrti (07. januára 1943) patentový úrad priznal vynájdenie rádia práve Teslovi. V tejto časti publikácie nemožno autorovi uprieť zaujatosť, aj napriek tomu, že sa venuje Teslovmu životu. V dostatočnej miere opísal konflikt medzi dvomi veľikánmi rádiotelekomunikačnej techniky a zaujal nestranné závery, začo mu patrí nepochybne obdiv. Ďalšie kapitoly publikácie autor venoval mnohým osobnostiam, ktoré úplne, alebo len z časti zasiahli a ovplyvnili život Nikolu Teslu. Autor bližšie informuje čitateľov o politickom zákulisí a o magnátoch v USA, ktorí sa chceli v dôsledku vidiny veľkého finančného zisku podieľať na Teslových vynálezoch, alebo naopak, ktorí chceli svojim vplyvom Teslovi zabrániť zaviesť vynálezy do bežného používania. Medzi jeden z najdôležitejších vynálezov Nikolu Teslu patrila nesporne Wardencllyffská veža, ktorá mala údajne podľa Teslu prenášať informácie, obrázky, zvuk a elektrickú energiu do celého sveta. Na tomto projekte sa podieľali mnohí investori, no najmä J. Pierpont Morgan, jeden z najvplyvnejších a najbohatších osobností vtedajšej Ameriky. Veža však nebola dokončená, pretože Morgan stratil záujem podporovať Teslovu víziu prenosu elektrickej energie zdarma. Marc J.

Seifer v tejto časti poskytuje čitateľom množstvo prepisov vzájomnej korešpondencie medzi Morganom a Teslom. To je nesmierne prínosné, vzhľadom k tomu, že čitateľ má tak lepší pohľad na ich vzájomné vzťahy, na ich formovanie, udržiavanie a nakoniec na rozpad. Nikola mal v tom čase nesmierne dlhy, ktoré dovedli Teslu až pred súd, následkom ktorého bola Wardencllyffská veža zabavená a odstrelená dynamitom. Tesla utrpel nesmierny šok, pretože prišiel o to, čo plánoval celý život. Ak by však vežu nezničili, fungovala by? Dokázala by prenášať dáta na neobmedzenú vzdialenosť? Bola by elektrická energia voľná a zdarma? Autor nezabudol ani na tieto otázky a poskytol vysvetlenie odborníkov v dodatku A. Avšak v súvislosti s touto problematikou, ktorá funguje na rovnakom princípe ako zničená veža začalo USA neskôr experimentovať s počasím prostredníctvom systému HAARP. Oficiálnym cieľom zariadenia umiestneného na Aljaške je skúmanie ionosféry s perspektívou zlepšenia komunikačných a navigačných systémov. Avšak prečo je objekt mimoriadne strážený? Prečo nie je prístupný? Prečo je zabezpečený množstvom kamier? Prečo má verejnosť prístup do tohto komplexu len raz za 2 roky počas dňa otvorených dverí? To sú otázky, na ktoré nepoznáme odpoveď. No naskytá sa nám omnoho dôležitejšie otázka. Je systém schopný meniť počasie? Možno som sa touto otázkou dostal na listinu konšpirátorov, no Dr. Brooks Agnew, vedec, inžinier a doktor fyziky zrealizoval pokus, ktorý funguje na rovnakom princípe ako systém HAARP. Výsledok bol nesmierne zaujímavý. Systém dokázal pohnúť mrakom a posunúť ho o určitú vzdialenosť. No mojou úlohou nie je zamerať sa na tento systém, no nechám to na Vašom zvážení a posúdení urobiť si vlastný záver. Prečo toto zariadenie, ktoré skúmal už Nikola Tesla v prvej polovici 20. storočia v publikácii absentuje? Táto problematika je uvedená len okrajovo v časti s názvom hviezdne vojny, ktorej autor venuje približne jednu stranu. Seifer bohužiaľ nezachoval objektivitu ani v tomto smere. Z používania teslových zbraní obvinil navyše Rusko, samozrejme bez toho, aby spomenul systém HAARP. Ďalším problémom publikácie je tiež skutočnosť, že autor sa len v minimálnej miere venuje otázke elektromobilom, na ktorom vynálezca dlhší čas pracoval. V knihe je spomínaný bohužiaľ len okrajovo, no nebolo by rozhodne na škodu venovať mu samostatnú kapitolu. Nato, že pub-

likácia mapuje každý rok života Srba a skoro každý jeho významnejší vynález, je absencia elektromobilov neodpušiteľná. Napríklad publikácia CHILDRESS, David. Nikola Tesla a jeho tajné vynálezy, aj napriek svojej relatívnej krátkosti (189 s.) poskytuje viac informácií v tejto oblasti, ako publikácia od Marca J. Seifera. Avšak v konečnom dôsledku je publikácia nesmierenne prínosná, pretože nemapuje len základnú líniu Teslovho života, teda okolnosti, ktoré sa týkali len jeho, ale taktiež sa zaoberá aj politickými, finančnými, lúboštnými a mnohými inými okolnosťami, ktoré v nemalej miere ovplyvnili vynálezcov život. Pozitívom je taktiež použitie dobovej tlače, ktorá odzrkadľovala najlepšie vnímanie vtedajšej spoločnosti. Veľký prínos má aj prepis Teslovej korešpondencie, ktorú sa autor rozhodol zaradiť na stránky svojej knihy. Čitateľ má teda najlepší a optimálny prostriedok k tomu, aby lepšie spoznal pocity, ktoré Nikola prežíval. Vďaka korešpondenciám sa dokáže čitateľ najviac vcítiť do vynálezcovho života a lepšie tak spoznať jeho osobnosť. Čo teda dodať na záver? Kniha sa javí ako komplexná publikácia, ktorá odzrkadľuje celý život Nikolu Teslu. Autor sa zaoberá mnohými okolnosťami, ktoré sprevádzali život Srba a taktiež rozoberá podrobnejšie súvislosti, vďaka čomu čitateľ lepšie chápe Teslove konanie. Aj napriek tomu, že publikácia sa radí medzi odbornú literatúru, kniha sa ľahko číta a autor ju napísal pútavým štýlom. Čitateľa zaujme, nenudí a oceňujem aj mnoho krát rozsahovo kratšie kapitoly, vďaka čomu sa plynule mení dej. Avšak publikácia má aj množstvo negatívnych prvkov, ktoré som spomenul vyššie. No aj napriek tomu si myslím, že človek, ktorého zaujíma veda a technika by rozhodne túto publikáciu obísť nemal.

Peter Čeliga